

Prema “Dogovoru o poljoprivrednom rastu” u Bosni i Hercegovini
DPC Blog post, Valery Perry
08. Juni, 2015

Zvanično je – nakon niza godina zamrznutog stanja, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SPP) je prvog juna stupio na snagu. Sudeći po medijskim objavama, ovo bi moglo utrti put ka novim obavezama bh. političkih lidera dok demonstriraju obnovljenu predanost napretku BiH u regati ka Briselu. Reformska agenda će biti vođena duhom zahtjeva za pristup EU, ali oblikovana, prioritizirana i implementirana od strane vodećih partija u BiH izabranih u oktobru, koje koegzistiraju u klimavom i ideološki nekoherentnom nizu koalicija na različitim nivoima vlasti.

Ovaj razvoj situacije je uslijedio nakon apsurdno dugog postizbornog procesa izrade konačne nejasne, neobvezujuće i nemjerljive “neopozive pisane obaveze za reforme,” kroz koju su svi nivoi vlasti – država, entiteti i kantoni usvojili ključne tačke za razgovor koje je predlagala međunarodna zajednica od općih izbora, kada je EU predstavila svoj novi pristup u BiH. Ove ključne tačke za razgovor su slične uspješnoj kampanji Bill Clintona 1992. godine koja se zasnivala na sloganu, “Važna je ekonomija, budalo.”

Referenciranje na neugodne teme poput pitanja presude u slučaju Sejdić i Finci ili ustavne reforme su van rasprave.

Prihvatljivo je referenciranje na rezonantna mala i srednja preduzeća, regulacijske okvire i zakone pogodne za poslovanje, obrazovanje prilagođeno tržištu rada te poslovne šeme fokusirane na mlade osobe i žene.

Iznenadjujuće je kako primjer lako dostupne ekonomske reforme nije agresivno promoviran u krugovima najbitnijih aktera, kako lokalnih tako i međunarodnih: reforma poljoprivrede i ruralni razvoj kroz uspostavljanje Ministarstva poljoprivrede na državnom nivou uz pripadajuću strategiju razvoja.

Već davno je ukazano na ovu neophodnu reformu. Veliki omjer – neki statistički podaci ukazuju na čak i do 20% bh. stanovništva koji direktno ili indirektno ovise o poljoprivrednom sektoru.¹ Aprilski paket iz 2006. godine uključivao je reformu

¹ See World Bank data available at <http://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>. Before the war agriculture in BH made up around 12-14% of GDP, and with regional variation has played a similarly significant role in the post-war period. Bajramovic, Sabahudin. “The Status and Contrains [sic] of the Agriculture Sector in Bosnia and Herzegovina and the Country Food Security Situation.” FAO project TCP/BiH/3302. Available at

kojom bi se uspostavilo takvo ministarstvo, prepoznavajući štetu koju ovom bh. ruralno orijentiranom ekonomskom sektoru nanosi nedostatak strateškog pristupa. Iako Aprilski paket nije usvojen (pao je za dva glasa, unatoč podršci SNSD-a), potreba za ovim kapacitetima u BiH se nastavlja te je postala kobnija.

Tokom 2010. godine, u godišnjim izvještajima Evropske komisije o napretku je otvoreno razmatrana mogućnost o ovome ministarstvu u BiH.² Gubitak tržišta za mlijeko i mliječne proizvode nakon ulaska Hrvatske u EU i napuštanja CEFTA-e je za BiH bila dugo očekivana ekonomska katastrofa.

Uz to što je direktno vezana uz novi fokus na ekonomski razvoj, poljoprivreda je također usko vezana i za još jednu "vruću temu": korupciju. Trenutne prakse subvencija ostaju vezane za igre klijentelističke patronaže i odvojene od tržišne potražnje i dugoročnog sektoralnog strateškog razvoja.³

Neki će odmah sugerirati da je ministarstvo nepotrebno; partije, institucije, političari i lideri samo trebaju "koordinirati" kako bi se posao završio. Postoji više od jedne decenije dokaza da, iako bi se to moglo desiti, jasno je da se nije desilo, niti se dešava. Nesposobnost BiH da "iskoordinira" svoj put van ove političke zbrke je jasna već dugi niz godina; neke procjene ukazuju da je BiH od 2007-2013

http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/Europe/documents/Events_2011/BIHNAPFS/AgricBiH_en.pdf Estimates suggest that the sector employs approximately 20% of employment in BiH. "Bosnia and Herzegovina Agriculture and Food Processing Industry." BiH Foreign Investment Promotion Agency (FIPA). 2011. Available at

<http://fipa.gov.ba/doc/brosure/Agriculture%20and%20Food%20Industry.pdf>

² Dick, Patrick. "Requirements and Reform, Cause and Effect: A Review of the European Union Progress Reports for Bosnia and Herzegovina for the Fulfillment of the Copenhagen Criteria." Democratization Policy Council Policy Note #1. November 2012. Available at

http://www.democratizationpolicy.org/uimages/pdf/dpc_policy_note_new_series_final.pdf

³ A 2013 Transparency International report identified several cases of irregularities regarding the allocation of agriculture subsidies. See "BiH: Korupcije najviše u državnoj upravi." *Al Jazeera*. 25 March 2013. Available at

<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/bih-korupcije-najvise-u-drzavnoj-upravi>. In addition, the Republika Srpska Ministry of Agriculture, Forestry and Water management received a negative audit report for both 2013 and 2014, with the general auditor reporting irregular subsidy allocation practices, and noting that many people/farmers that received subsidies are not even registered as farmers or agricultural workers. See "Negativan izvještaj o Ministarstvu poljoprivrede." *BN Televizija*. 10 February 2015. Available at <http://www.rtvbn.com/333131/Negativan-izvjestaj-o-Ministarstvu-poljoprivrede>; "Ministarstvu poljoprivrede RS ponovo negativan revizorski izvještaj." *Istinito*. 5 July 2014. Available at <http://istinito.com/index.php/bih/drustvo/item/22104-ministarstvu-poljoprivrede-rs-ponovo-negativan-revizorski-izvjestaj.html>

godine izgubila više od 300 miliona Eura IPARD fondova.⁴ Da je ikada postojao stvarni interes za koordiniranje, ovi problemi bi davno bili riješeni. Poplave 2014. godine su imale disproportionalan utjecaj na ruralne zajednice u trećini zemlje zahvaćene ovom prirodnom katastrofom. Ideja da će postojati mukotrpan proces pregovora za regulaciju svakog poljoprivrednog proizvoda (danas krompir, sutra.... repa!) bila bi smiješna da nije toliko kratkovida.⁵

Već postoji spremna podrška za uspostavljanje Ministarstva poljoprivrede na državnom nivou. Nevladina organizacija Savjet za zelenu gradnju proučavala je ovo pitanje i utjecaj nedostatka ovog kapaciteta na bh. ekonomiju, uključujući i analizu troškova i koristi koja demonstrira koliko ova zemlja – koja je veoma malo tržište s potrebom ekonomije razmjera da bi se natjecala – gubi zahvaljujući svojoj nesposobnosti da iskoristi ovaj sektor.⁶ Grupa poljoprivrednika sa prostora cijele BiH zainteresiranih više za ekonomski zdrav razum no za političke agende vođene partijskim motivima, ujedinila se u cilju pronalaska podrške za ovu inicijativu.⁷ Sredinom maja, uz pomoć Ambasade Belgije u BiH, održana je diskusija na temu poljoprivrednog potencijala i izazova u BiH, uključujući lokalne zvaničnike, poslovne predstavnike, predstavnike civilnog društva, kao i predstavnike nekoliko ambasada.

Svi dijelovi potrebni za politički motiviranu reformu su na mjestu.

Zašto ovo pitanje nije na početku i u centru agendi svih onih koji donose nove politike?

⁴ "Cost Benefit Analysis of Establishment of the Ministry of Agriculture, Food and Rural Development of Bosnia and Herzegovina. Green Council. 2014. Available at <http://green-council.org/publications/>; for a list of IPARD funds lost due to the lack of a strategy for receiving such funds, see <http://green-council.org/1037/>. See also "Comparison of Croatia and Bosnia and Herzegovina Rural Development Funding Absorption." Catalys. Available at <http://www.catalys.org/wp-content/uploads/2013/03/Comparison-of-Croatia-and-Bosnia-Herzegovina-rural-development-funding-absorption.pdf>

⁵ For more on the Great Potato Export Debate, see "Export of Potatoes to the EU." Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina. 31 March 2015, available at http://europa.ba/?post_type=post&p=11403; see also "Bosnia and Herzegovina: EU to Allow Export of Potatoes from BiH." US Department of Agriculture, Foreign Agriculture Service. 8 May 2015. Available at <http://www.fas.usda.gov/data/bosnia-and-herzegovina-eu-allow-export-potatoes-bih>

⁶ "Establishment of the BiH Ministry of Agriculture, Food and Rural Development and Other Structures, as a Way of Achieving Economic Progress for BiH In the EU Integration Process." Green Council. June 2013. Available at http://green-council.org/WP/wp-content/uploads/2013/09/Broshura_engleska-verzija_v3.pdf

⁷ The Union for Rural Development in BiH, see <https://www.facebook.com/pages/Savez-za-ruralni-razvoj-u-Bosni-i-Hercegovini/466831123449959>

Drzak posmatrač bi mogao posumnjati da sve dok je vodstvo RS-a ideološki protiv bilo kakvog razvoja na državnom nivou, međunarodni zvaničnici koji često ograničavaju svoje interakcije na takve članove pratija, oklijevat će da kažu bilo šta što bi njihove primarne sagovornike moglo dovesti u neugodan položaj, bez obzira na opseg u kojem takva pozicija može biti u raskoraku sa ekonomskom realnošću ili interesima građana ove zemlje.

Međutim, čak bi i najtvrdi posmatrači morali priznati da utjecaj EU po pitanju poljoprivrednih tržišta – i količinom novca dodijeljenog za poljoprivredne subvencije godišnje u Uniji – stavlja EU u ključnu poziciju da vodi ovu agendu. EU opravdano zahtijeva da se njezini standardi prehrane ostvaruju kroz rigorozne i konstantne inspekcije i mehanizme certificiranja. Kako bi prosječan potrošač u EU mogao birati između organskog bobičastog voća certificirane visoke kvalitete iz Poljske, Njemačke ili Srbije, u odnosu na jednu od bezbroj i potpuno nepoznatu pod-jedinicu iz BiH? Entiteti i kantoni su nebitni za prosječnog EU potrošača. Da li je realno misliti da se bh. poljoprivrednici mogu natjecati u nedostatku usklađene strategije koja za cilj ima da se svaka prilika za iskorištavanje EU tržišta iskoristi?

Predsjedavajući Vijeća ministara BiH, Denis Zvizdić, pokazao je interes za osnivanjem Ministarstva poljoprivrede nekoliko puta; međutim, nisu doneseni zakoni niti su uslijedile reakcije od međunarodnih zvaničnika kojima bi se podržala ovakva reforma.⁸ Ustaljene nejasne izjave, beskrajne radionice i projektne aktivnosti zaobilaze prioritizaciju ovog konkretnog cilja, sa stvarnim posljedicama za stotine hiljada građana.

Činjenica da je poznato da će se Milorad Dodik protiviti ovom potezu bi trebala olakšati podršku, njegova pozicija i suprotstavljanje su predvidivi i lako raskrinkani dostupnim, hladnim i čvrstim ekonomskim činjenicama. Ankete ukazuju na podršku građana – uključujući i RS – za ovu reformu, organizacije poput Savjeta za zelenu gradnju i Saveza za ruralni razvoj u BiH pokazuju da postoje civilni akteri koji su spremni da rade kako bi ojačali podršku te podržali promjenu i implementaciju politike. Ovi aktivisti trebaju podršku od vrha ka dnu, bh. političara koji se zalažu za reforme te istomišljenika u međunarodnoj zajednici.

⁸ "Zvizdić: Neću insistirati na prenosu nadležnosti." *Sarajevo-rs.com*. 3 April 2015. Available at http://www.sarajevo-rs.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=1763:zvizdic-necu-insistirati-na-prenosu-nadleznosti&Itemid=120

BiH je propustila milione Eura ekonomskih mogućnosti zahvaljujući dokazanoj neefikasnosti, loše promišljenoj i neizvodivoj “koordinaciji” izgrađenoj na obećanjima, umjesto na radu institucija u skladu sa konkretnom strategijom i mandatom. Ako doista postoji interes za poboljšanje ekonomije ove zemlje, o ovoj reformi se ne bi trebalo mnogo misliti nego je premjestiti u vrh agende za reformu.